3 ـ رەتكى ورتالىقتىڭ شينجياڭ قىزمەتى جونىندەگى اڭگىمە ٴماجىلىسىنىڭ رۋحىن ۇيرەنەيىك، دايەكتىلەندىرەيىك
جاڭا داۋىردەگى جۇڭگوشا سوتسياليستىك شينجياڭ قۇرۋعا قۇلشىنايىق

وسەك ـ اياق شينجياڭنىڭ ادامدىق ۇقىقتى قامتاماسىز ەتۋدەگى قۇلشىنىسى مەن جەتىستىگىن بۇركەمەلەي المايدى

انار بۇلت / شينجياڭ گازەتىنىڭ ٴتىلشىسى جىڭ جو 6 ـ ايدىڭ 16 ـ كۇنى ۇرىمجىدەن حابارلايدى. ٴبىر مەزگىلدەن بەرى امەريكاداعى، باتىستاعى جۇڭگوعا قارسى كۇشتەر مەن جاۋ كۇشتەر جۇڭگو شينجياڭ ماسەلەسىندە ۇزدىكسىز اڭگىمە شىعارىپ، ”شينجياڭدا ٴناسىل جويۋ ٴومىر ٴسۇرىپ وتىر“، ”جازا لاگەرىن قۇردى“، ”جاتاقتى مەكتەپ سالىپ كەڭ كولەمدە قاماپ قويۋ جۇرگىزدى“ دەگەن سياقتى ساندىراقتاردى ويدان قۇراستىرىپ تاراتتى. 6 ـ ايدىڭ 16 ـ كۇنى شينجياڭ ۇيعۇر اۆتونوميالى رايونى ۇرىمجىدە شينجياڭعا ساياتىن ماسەلە جونىندە اقپار جاريالاۋ ٴماجىلىسىن اشىپ، تاعى ٴبىر رەت وسەك ـ اياققا تويتارىس بەرىپ، ناقتى جاعدايدى باياندادى.

اقپار جاريالاۋ ٴماجىلىسى كۇنى اقسۋ ايماعىنان، التاي ايماعىنان، قىزىلسۋ قىرعىز اۆتونوميالى وبلىسىنان، قاراماي قالاسىنان كەلگەن بۇقارا ۋاكىلدەرى، كاسىپورىن جۇمىسشى ـ قىزمەتكەرلەر ۋاكىلدەرى جانە وقۋ تاۋىسقان تاربيەلەنۋشىلەر وزدەرىنىڭ ٴتول كەشىرمەلەرىن ايتۋ ارقىلى شينجياڭنىڭ ادامدىق ۇقىقتى قامتاماسىز ەتۋ جاعىنداعى فاكتىنى، ناقتى جاعدايدى باياندادى. شينجياڭ ۇيعۇر اۆتونوميالى رايوندىق حالىق ۇكىمەتىنىڭ اقپارات مالىمدەمەشىسى ٴىليجان انايات اقپار جاريالاۋ ٴماجىلىسىن باسقاردى.

ٴدىني ۋشارى يدەيانىڭ ىقپالىنا ۇشىراعان كۇشار قالاسىنداعى اتىكام پارحات كەزىندە تۋىلعانىنا نە بارى 7 كۇن بولعاندا سالماقتى ناۋقاسقا شالدىققان قىزىن شيپاحاناعا اپارىپ ەمدەتۋدەن باس تارتقان بولاتىن. بۇل كۇندەرى تاربيەلەۋ ـ باۋلۋ ورتالىعىنان وقۋ تاۋىسقان ول ٴدىني ۋشارى يدەيانىڭ زيانىن جەتە تانىپ، كۇشار قالاسى تارىم اۋىلى اقكول قىستاعى ەمحاناسىندا قىستاق شيپاگەرىنىڭ كومەكشىسىنە اينالدى. قىزمەت بارىسىندا ول شينجياڭنىڭ حالىق تۇرمىسىن جاقسارتۋ جاعىنداعى جاساعان قۇلشىنىستارى مەن قول جەتكىزگەن ناتيجەلەرىن ٴوز كوزىمەن كوردى. ”وكپە تۋبەركۋلەزىنە شالدىققان اۋرۋلاردىڭ بەلگىلەنگەن شيپاحانادا تەگىن ەمدەلۋىنە بولادى، ٴار كۇنى تەگىن قۋاتتى تاماق ىشە الادى؛ 2016 ـ جىلى شينجياڭ جالپى حالىقتىڭ دەنساۋلىعىن تەگىن تەكسەرۋدى باستاپ اتقارىپ، بارلىق ادام يگىلىككە كەنەلدى“. اتىكام بىلاي دەيدى: ەمدەۋ ارقىلى حالىقتا تيىمدىلىك جەتكىزۋ ساياساتىنىڭ قامتاماسىز ەتۋىندە، بۇقارا اۋىرسا ەرتە بايقاۋ، ەرتە ەمدەۋ، سالماقتى اۋرۋعا شالدىقسا قۇتقارۋ ـ ەمدەۋ، سوزىلمالى اۋرۋعا شالدىقسا كەلىسىمگە كەلۋ مۇمكىندىگىنە يە بولدى.

قاراماي قالاسىنان كەلگەن زۇلپىنۇر نۇرمامەت اقپار جاريالاۋ ماجىلىسىندە قاتىستى جاعدايلاردى تانىستىردى. ول ٴوزىنىڭ جۇكتى بولعانىنان كەيىن، جۇكتىلىكتى تەگىن تەكسەرتىپ، ۆيتامين قىشقىلى سياقتى دارىلەردى تەگىن العانىن، قازىر ۇيىندەگى ەكى بالاسىنىڭ مەملەكەتتىڭ قاتىستى حالىقتا تيىمدىلىك جاساۋ ساياساتى بويىنشا بەلگىلەنگەن ۋاقىتتا تەگىن جۇقپالى يممۋنيتەت قابىلداپ تۇراتىنىن ايتتى. ”شەكارا سىرتىنداعى سول ٴبىر ادامدار ٴبىزدى ’زورلىقپەن بەدەۋلەندىرىلدى‘ دەپتى، مەن ٴوزىمنىڭ جانە ماڭايىمداعى ادامداردىڭ كەشىرمەسى ارقىلى ولارعا ٴبىزدىڭ تۇتىنىمىزدىڭ ەرىكتى ەكەنىن ايتامىن. قازىر كۇيەۋىم ەكەۋىمىز 3 ـ بالانى الۋدى جوسپارلاپ وتىرمىز“ دەدى ول.

شەكارا سىرتىنداعى اقپارات قۇرالدارى دابىرالاعان ”شينجياڭداعى جاتاقتى مەكتەپ“ دەسىنە قاراتا، قابا اۋدانى تەرەكتى اۋىلى سەنتىرلى باستاۋىش مەكتەبىنىڭ وقۋشىسى كۇلايقان سمايىل بۇل بوكىلدەي اۋزىنا كەلگەنىن كوكىگەندىك دەپ قارادى.

تەرەكتى اۋىلى سەنتىرلى باستاۋىش مەكتەبى جاتىپ وقىعا بولاتىن مەكتەپ، حانزۋ، ۇيعۇر، قازاق، حۋيزۋ، موڭعۇل سياقتى ٴار ۇلت وقۋشىلارى ۇيرەنۋدە، تۇرمىستا بىرگە بولادى، 36 وقۋشىنىڭ ٴۇيى الىستا بولعاندىقتان، مەكتەپتە جاتۋدى تاڭدادى. كۇلايقان بىلاي دەيدى: جاتاقحاناعا جاتۋ ـ جاتپاۋ بوكىلدەي وقۋشى وتباسىنىڭ ٴوز جۇزىندىك جاعدايىنا بايلانىستى، بىردە ـ ٴبىر وقۋشى ”جاتاقحاناعا ٴماجبۇري جاتقان“ ەمەس. بالالار ٴتۇرلى وقۋ ـ اعارتۋ ارقىلى حالىقتا تيىمدىلىك جاساۋ ساياساتتارىنان يگىلىكتەنەدى، اكە ـ شەشەسىمەن كەز كەلگەن ۋاقىتتا حابارلاسا الادى، ٴار اپتانىڭ 5 ـ كۇنى مەكتەپ اۆتوبۋسىمەن وقۋشىلاردى ۇيىنە حاۋىپسىز جەتكىزىپ قويادى.

امەريكاداعى، باتىستاعى از ساندى مەملەكەتتەر جۇڭگونىڭ شينجياڭىندا ايتىلمىش ”زورلىقپەن ەڭبەككە سالۋ“ ٴومىر ٴسۇرىپ وتىر دەگەندى سىلتاۋراتىپ، قاتىستى زاڭ جوباسىن الىپ تارتىپ، شينجياڭ ونىمدەرىنىڭ ەكسپورت ەتىلۋىن شەكتەدى. كوكتوعاي اۋدانىندا جۇمىس ىستەيتىن ابىلەز يمەت پەن ۇلقشات اۋدانىندا جۇمىس ىستەيتىن ارزىگۇل تۇبىلقاي شينجياڭنىڭ ەڭبەكشىلەردىڭ ۇقىق ـ مۇددەسىن قورعاۋعا باستان ـ اياق وسكەلەڭ ٴمان بەرىپ، ٴارقانداي فورماداعى ”زورلىقپەن ەڭبەككە سالۋعا“ قارسى تۇراتىن شىندىعىن ٴوز حيكايالارىمەن دالەلدەدى. ابىلەز بەن ارزىگۇل: قازىر تۇرمىسىمىز شات ـ شادىمان، باقىتتى، قىزمەتىمىز ورنىقتى، وتباسى كىرىسىمىز كورنەكتى جوعارىلادى، ـ دەدى. ارزىگۇل سول جەردە زاۋىتتاعى جۇمىس، تۇرمىس بارىسىندا تۇسىرىلگەن بەينە ەكراندى قويىپ بەردى. ”ٴبىز ولارعا شينجياڭدا ’زورلىقپەن ەڭبەككە سالۋ‘ مۇلدە ٴومىر سۇرمەگەندىگىن، شينجياڭ حالقىنىڭ قوس قولىمەن جاراتقان باقىتتى تۇرمىسىنا ولاردىڭ قيسىنسىز كۇيە جاعۋىنا استە جول بەرمەيتىندىگىمىزدى ٴوز ٴتول كەشىرمەلەرىمىز ارقىلى ايتامىز“.

ۇلتتار ىنتىماعى ٴار ۇلت حالقىنىڭ جان تامىرى. 2016 ـ جىلدان بەرى شينجياڭ ” ۇلتتار ىنتىماعىنىڭ بەرەكەلى شاڭىراعى“ جانە ۇلتتار ىنتىماعى بىرلەسكەن دوستىق قيمىلىن ورىستەتتى، كۇشار قالاسىنان وقۋ تاۋىسقان تاربيەلەنۋشى روزى ازەز جۇپ قۇراعان تۋىسى پىلك پيگمەن تەرەڭ دوستىق ورناتقان. ”پىلك اپەكەم، بەينە كۇن نۇرى ىسپەتتى ماعان كوپ جىلىلىق سىيلادى“، ـ دەيدى روزى، تاربيەلەۋ ـ باۋلۋ ورتالىعىنان وقۋ تاۋىسقانىنان كەيىن، پىلك پيلك ونىڭ اسحاناسىن اشۋىنا كومەكتەستى؛ جاڭا ۇيگە كوشىپ كىرگەندە، تاعى دا ٴۇي جيھازدارىن اكەلىپ بەردى. ”مەن تۋعان الەۋمەتتىك اۋماق ۇنەمى ۇلتتار ىنتىماعى بىرلەسكەن دوستىق قيمىلىن ورىستەتەدى، ٴار ۇلت تۋعاندارى ٴدامدى تاعامداردان بىرگە اۋىز ٴتيىپ، ٴان ايتىپ، ٴبي بيلەيدى، كوپشىلىك بىرگە شاتتىققا شومادى“.

اقپار جاريالاۋ ماجىلىسىندە شينجياڭنىڭ جەر ـ جەرىندەگى بۇقارانىڭ باقىتتى تۇرمىسقا ۇمتىلعانى جانە ونان يگىلىكتەنگەنى جايلى بەينە ەكران قويىلدى. ناقتى جاعداي ايتپاسا دا تۇسىنىكتى، ادىلدىك جۇرت جۇرەگىندە. ماجىلىستە وتىرعان از ۇلت بۇقاراسى ۋاكىلدەرى مىنالاردى ٴبىلدىردى: قازىر شينجياڭ حالقىنىڭ تۇرمىسى كورنەكتى جاقساردى، ٴبىر قىدىرۋ حالىقتا تيىمدىلىك جاساۋ ينجەنەريالارىنىڭ اتقارىلۋىنا بايلانىستى بالاباقشاسى بولۋ، وقيتىن مەكتەبى بولۋ، ەڭبەك تابىسى بولۋ، ەمدەلەتىن شيپاحاناسى بولۋ، قارتايعاندا كۇتىمدەلەتىن ورىن بولۋ، تۇراتىن باسپاناسى بولۋ، كومەككە ٴزارۋ جاندار كومەكتەن يگىلىكتەنۋ اناعۇرلىم جاقسى جۇزەگە اسىپ، ٴار ۇلت بۇقاراسىنىڭ تۇرمىسى كۇن سايىن جاقسارا ٴتۇستى.

شينجياڭ جاراسىمدى، ورنىقتى، حالقى ىنتىماقتى، باقىتتى ەكەن

—— بوسنيا ـ گەرتسەگوۆينانىڭ، سەربيانىڭ جۇڭگوداعى ەلشىلەرى شينجياڭدا ەكسكۋرسيادا، ساپاردا بولعان اسەرلەرىن اقتارىلا اڭگىمەلەدى

□ انار بۇلت / شينجياڭ گازەتىنىڭ ٴتىلشىسى جىڭ جو

”مەن شينجياڭنىڭ ەكونوميكالىق، قوعامدىق داموۋىنىڭ كۇن سايىن تۇلەپ، اي سايىن جاڭعىرعاندىعىن، از ۇلتتاردىڭ مادەنيەتى مەن ٴدىني سەنىمى جالعاستىرىلعاندىعىن جانە قورعالعاندىعىن، ادامداردىڭ جۇزدەرىنەن باقىت كۇلكىسى ەسكەندىگىن كوردىم. جۇڭگو شينجياڭىنىڭ دوسى رەتىندە، مەن شينجياڭ ۇشىن ٴسوز سويلەپ، ٴار سالاعا شينجياڭنىڭ تابىستارىن ۇگىتتەۋدى ـ تانىستىرۋدى قالايمىن“، ـ دەدى شينجياڭنىڭ كوپ جەرىن ناقپا ـ ناق ارالاعاننان كەيىن، سەربيانىڭ جۇڭگوداعى تۇراتىن باس ەلشىلىگىنىڭ ۋاقىتشا ٴىس باسقارۋشىسى، كىشى ەلشى شەنىندەگى اقىلشىسى يۆان كاندياش.

6 ـ ايدىڭ 9 ـ كۇنىنەن 13 ـ كۇنىنە دەيىن، بوسنيا ـ گەرتسەگوۆينانىڭ، سەربيانىڭ جۇڭگوداعى ەلشىلەرىمەن ولاردىڭ ساپارلاستارى شينجياڭ ۇيعۇر اۆتونوميالى رايونىندا ەكسكۋرسيادا، ساپاردا بولدى. 5 كۇندە ەلشىلەر ۇرىمجى قالاسى، حوتان ايماعى، قاشقار ايماعى جانە قىزىلسۋ قىرعىز اۆتونوميالى وبلىسى سىندى ٴتورت جەرگە بارىپ ەكسكۋرسيادا، ساپاردا بولدى، شينجياڭنىڭ لاڭكەستىككە قارسى تۇرۋ جانە ۋشارىلىقتى الاستاۋ كورمەسى، نەگىزگى تاقىرىپتىق كورمەسى، شينجياڭ حالىقارالىق ۇلكەن بازارى، حوتان تۋانچىگى، قاشقار بايىرعى قالاسى، ايتكار مەشىتى، اقتاۋ اۋدانى كۇنلۇن جىيۋان كەدەيلەردى قونىس جاڭالاپ سۇيەمەلدەۋ بويىنشا ورنالاستىرۋ شاعىن اۋماعى سياقتىلاردى ەكسكۋرسيالادى.

ناقپا ـ ناق ەكسكۋرسيالاۋ، تەكسەرۋ ارقىلى ولار شينجياڭنىڭ قوعامى تىنىش، بەرەكەلى، ٴدىن تاتۋ، ۇيلەسىمدى، ەكونوميكا ورنىقتى دامىعان، حالىق تۇرمىسى ٴۇزدىكسىز جاقسارعان اسا تاماشا جاعدايىن ٴوز كوزدەرىمەن كوردى. ەلشىلەر تاعى ٴبىر قىدىرۋ كاسىپورىندى ەكسكۋرسيالادى، جەرگىلىكتى ورىنداعى ۇيعۇر وتباسىلارىنا جانە دىنگە سەنەتىن بۇقارا وتباسىلارىنا بارىپ، شينجياڭنىڭ ۇزدىكسىز ورنىقتى بولۋ العى شارتىندا ەكونوميكالىق داموۋدى جۇزەگە اسىرعاندىعىن، حالىقتىڭ تۇرمىس دەڭگەيىنىڭ زور مولشەردە جوعارىلاعاندىعىن، سونداي ـ اق ادامدىق ۇقىقتى قامتاماسىز ەتۋ، ٴدىني سەنىم ەركىندىگى سياقتى جاقتارداعى كورنەكتى تابىستارىن سەزىندى، اسىرەسە، شينجياڭ حالىق تۇرمىسىن جاقسارتۋ، كەدەيلىكتەن ارىلتۋدان قامال الۋ جاعىنداعى ۇلەسى ەلشىلەردى قاتتى سۇيىندىردى.

حوتان تۋانچىگى مەن قاشقار بايىرعى قالاسىندا سەيىلدەپ، رەتتى كوشەلەردى، كوزدىڭ جاۋىن الاتىن دۇكەندەردى جانە مادەنيەت لەبى قويۋ قۇرىلىستاردى كورگەندە ەلشىلەر كوز الدىلارىنداعى ٴبار ـ ٴبارىن كونە سۇرەتتەگى توزىعى شىققان ماللارمەن بايلانىستىرا المادى. كونە قالانى جاڭالاۋ بارىسىن تىڭداعانىنان كەيىن، ەلشىلەر جۇڭگو ۇكىمەتىنىڭ بايىرعى كونە قالا رايونىن جاڭالاۋدا قولدانعان بارلىق شاراسى مەن قاجىرلى قۇلشىنىسىنا تاڭداي قاقتى، ولار: كونە قالانى جاڭالاۋدا از ۇلتتاردىڭ ٴداستۇرلى مادەنيەتىن ساقتاپ قالماي، سونىمەن بىرگە، اۋەلگى تۇرعىنداردىڭ اۋەلگى جۇرتىندا ۇزدىكسىز قونىستانۋىنا مۇمكىندىك جاساپ، ”بۇرىنعا اينىتپاي ۇقساتىپ جوندەپتى“، شىنىندا دا وڭاي ەمەس، ـ دەستى.

اقتاۋ اۋدانى كۇنلۇن جىيۋان كەدەيلەردى قونىس جاڭالاپ سۇيەمەلدەۋ بويىنشا ورنالاستىرۋ شاعىن اۋماعىندا ەلشىلەر قارتتاردىڭ اعاش تۇبىندە سايالاپ وتىرعاندىعىن، بالالاردىڭ ٴبىرىن ـ ٴبىرى قۋىپ اسىر سالىپ ويناپ جۇرگەندىگىن، ايەلدەردىڭ قورالانى وتىرىپ اڭگىمەلەسىپ وتىرعاندىعىن كوردى... ٴبىر وتباسىنىڭ ەگىنشىلىك جىلجايىن ەكسكۋرسيالاعان كەزدە، جىلجايدى ۇكىمەتتىڭ تەگىن ۇلەستىرگەندىگىن، ٴبىر جىلجايدان جىلىنا 20 مىڭ دا 30 مىڭ يۋان كىرىس كىرگىزەتىندىگىن، ەگىنشى وتباسىلارىنىڭ الدەقاشان كەدەيلىكتەن ارىلعاندىعىن ەستىگەندە، ەلشىلەر جابال باس بارماقتارىن كوتەرىپ، جۇڭگو ۇكىمەتىنىڭ كەدەيلىكتى ازايتۋ قىزمەتىندە كورسەتكەن قۇلشىنىسىنا ٴسۇيىنىش ٴبىلدىرىستى.

ەكسكۋرسيالاۋ، ساپارلاۋ بارىسىندا ٴاربىر ورىنعا بارعاندا ەلشىلەردىڭ بارلىعى قول تەلەفوندارىن الىپ ساپاردا كورگەن ـ بىلگەندەرىن ەستەلىككە الدى ٴارى بەينە ەكراندى وتباسىنداعىلار مەن دوستار شەڭبەرىنە جىبەرىپ جاتتى. بوسنيا ـ گەرتسەگوۆينانىڭ جۇڭگوداعى باس ەلشىسى تاليك بۇكۇيچ شينجياڭعا العاش رەت ساپارلاي كەلگەن، ۋاقىت تىعىز ـ تاياق بولعانىمەن، شينجياڭ وعان ەرەكشە تەرەڭ اسەر قالدىردى. ول بۇل ارانىڭ گۇلدەنگەندىگىن، العا باسقاندىعىن جانە حالقىنىڭ تىنىش ٴومىر، شات ـ شادىمان تىرشىلىك كەشىرگەندىگىن كوردى ٴارى جۇڭگو ۇكىمەتىنىڭ حالىق تۇرمىسىن جاقسارتۋ جانە كەدەيلەردى سۇيەمەلدەۋ جاقتارىندا قول جەتكىزگەن ۇراسان زور تابىستارىن كوردى. ”مەن بۇل ارادىعى حالقىنىڭ ەرەكشە قۋانىشتى، باقىتتى ەكەندىگىن سەزىندىم“، ـ دەدى تاليك بۇكۇيچ، ول الداعى كۇندەردە شينجياڭعا تاعى دا ساپارلاي كەلۋدى ٴۇمىت ەتتى.

ەلشىلەر: وسى رەتكى ەكسكۋرسيا، ساپار ارقىلى ٴبىز شىنايى شينجياڭدى كوردىك، حالقى تىنىش ٴومىر، شات ـ شادىمان تىرشىلىك كەشىرگەن، قوعامى تىنىش، بەرەكەلى شينجياڭدى كوردىك، ٴبىز ٴوز ەلىمىزدىڭ جۇڭگونىڭ شينجياڭىمەن ٴار جاقتاعى تەرەڭ سەلبەستىگىن ىلگەرىلەتىپ، دوستىقتى تەرەڭدەتۋدى قالايمىز، ـ دەستى.

سوڭعى جىلدارى ماقتا ەگۋ بارعان سايىن جەڭىلدەدى

□ قۇمىل قالاسى يجوۋ رايونى ارباۋ قالاشىعىنىڭ ماقتاشىسى ٴابلىميت وشۇر

بۇرىن ماقتا ەگۋ تەحنيكاسىن بىلمەيتىندىگىمنەن، بىرنەشە مۋ جەرگە عانا ەگەتىن بولاتىنمىن. سوڭعى جىلدارى ٴبىزدىڭ بۇل جەردە ۇنەمى اۋىل شارۋاشىلىعى تەحنيكاسىنا باۋلۋ ورىستەتىلىپ، مەن ماقتانى عىلىمي ەگۋگە قاتىستى كوپتەگەن تەحنيكانى يگەردىم، وتباسىمىزدىڭ ماقتا ٴونىم مولشەرى جىل سايىن ارتتى. قازىر 60 مۋ جەرگە ماقتا ەگىنىم، ەگۋ، ارام ٴشوپ وتاۋ، ٴدارى شاشۋ، تەرۋ سياقتى بۋىندار تۇگەلدەي ماشينالاستى، كوپ ادامنىڭ قاجەتى جوق. سوڭعى جىلدارى ماقتا ەگۋىم جەڭىلدەي ٴتۇستى، ال، ەكونوميكالىق كىرىسىم بارىنشا جوعارىلادى.

امەريكاداعى، باتىستاعى جۇڭگوعا قارسى كۇشتەر شينجياڭدا ايتىلمىش ”زورلىقپەن ەڭبەككە سالۋ“ ماسەلەسى ٴومىر ٴسۇرىپ وتىر دەپ جالا جاپتى، بۇل بارىپ تۇرعان اۋزىنا كەلگەنىن كوكىگەندىك. وسەك ـ اياق ارقىلى باقىتتى تۇرمىسىمىزدى بۇلدىرەمىن دەپ دامەلەنبەڭدەر، ارام ويلارىڭ ماڭگى ىسكە اسپايدى!

□ پومپەونىڭ شينجياڭعا ساياتىن جۇڭگوعا قارسى سوزدەرىنە باتىل قارسى تۇرامىز

شينجياڭعا جالا جابۋ ٴوزىن ماسقارا ەتكەندىك

□ بۇراتالا قالالىق حالىق قۇرىلتايى تۇراقتى كوميتەتى پارتيا باسشىلىق گرۋپپاسىنىڭ ورىنباسار شۋجيى امانجان ابدۋكەرىم

پومپەونىڭ، جىڭ گو ـ نىنىڭ شينجياڭعا ساياتىن ساندىراعى شينجياڭنىڭ ادامدىق ۇقىق جاعدايىن قاساقانا داتتاپ، شينجياڭنىڭ ەكونوميكاسى، قوعامى دامىعان جانە قوعامى ورنىقتى بولعان اسا تاماشا جاعدايىنا قۇتىرىنا كۇيە جاعىپ، جۇڭگونىڭ ىشكى ىسىنە دورەكىلىكپەن كيلىگىپ، حالىقارالىق زاڭ مەن حالىقارالىق قارىم ـ قاتىناستىڭ نەگىزگى ولشەمىنە اۋىر قايشىلىق جاسادى، مەن مۇنى قاتاڭ جازعىرامىن جانە وعان باتىل قارسى تۇرامىن.

مەن شينجياڭدا تۋىپ ـ ەرجەتتىم، بالا كەزىمنەن ەرجەتكەنگە دەيىن، ۇيرەنۋدەن قىزمەتكە دەيىن، باستان ـ اياق ٴار ۇلت ۇلكەن شاڭىراعىندا تۇرمىس كەشىردىم. شينجياڭداعى ٴار ۇلت باۋىرلاستار ۇزاق ۋاقىتتىق قىزمەت، تۇرمىس بارىسىندا تونىنىڭ ىشكى باۋىنداي ٴوتىپ، ٴبىر ـ ٴبىرىن شىن كوڭىلمەن سىيلاپ، ٴبىر ـ بىرىمەن بىتە قايناسىپ، سۇيىسپەنشىلىكتەرى تەرەڭ بولدى.

مەن كوپ قىزمەت ورنىندا باسشى كادر بولدىم، شينجياڭنىڭ ورنىقتىلىعىنىڭ، داموۋىنىڭ ات سالىسۋشىسى، يگىلىگىن كورۋشى رەتىندە، شينجياڭنىڭ ەكونوميكالىق، قوعامدىق ىستەرىنىڭ داموۋىنا، العا باسۋىنا كۋا بولدىم. پارتيا 18 ـ قۇرىلتايىنان بەرى تيانشان الابىندا كەڭىنەن جەلپىندىرەتىن تاريحي وزگەرىس تۋىلدى. بۇراتالا موڭعۇل اۆتونوميالى وبلىسى دا بۇدان قالىس قالمادى، بارلىق جەردە ەكونوميكا بارىنشا قارىشتاعان، حالىق تۇرمىسى بارىنشا جاقسارعان، قالا، اۋىلدار بارىنشا وزگەرگەن، ۇلتتار بارىنشا ىنتىماقتى بولعان شىت جاڭا بەينە جارىققا شىقتى. وتە ـ موتە، جۇمىستانۋ، وقۋ ـ اعارتۋ، ەمدەۋ، قوعامدىق قامتاماسىزداندىرۋ، تۇرعىن ٴۇي سياقتى حالىقتا تيىمدىلىك جاساۋ ينجەنەرياسى ۇزدىكسىز ىلگەرىلەتىلىپ، بۇقارانىڭ ٴتول مۇددەسىنە ساياتىن ٴبىر توپ حالىق تۇرمىسىنداعى قيىن ماسەلە شەشىلىپ، ٴار ۇلت بۇقاراسىنىڭ تابىس سەزىمى، باقىت سەزىمى، حاۋىپسىزدىك سەزىمى كورنەكتى جوعارىلادى.

پومپەو، جىڭ گو ـ نىڭ شينجياڭعا جالا جابۋ ارقىلى بۇتەن سۇرقيا ماقساتىنا جەتۋگە ۇرىندى، بۇل تەك وزگەگە قازعان ورىنا ٴوزى تۇسكەندىك، ولار، ٴسوز جوق، تاريحتىڭ ٴادىل سوتىنا تارتىلادى.

(باسى 1 ـ بەتتە)

رايوندارىمەن جەرگىلىكتى ۇكىمەت ارالىق سەلبەستىك كەلىسىمىنە قول قويىپ، موڭعۇليامەن ۇكىمەتتىك سەلبەستىك قىزمەت گرۋپپاسى مەرزىمدى كەزدەسۋ مەحانيزمىن ورناتتى. جۇڭگو ـ قازاقستان قورعاس حالىقارالىق شەكارالىق سەلبەستىك ورتالىعى ٴۇش دارەجە بىرلەسىپ ارەكەتتەنۋ مەحانيزمىن ورناتۋدى ىلگەرىلەتىپ، سەلبەستىك ورتالىعىنىڭ قۇرىلىس باسقارۋ دەڭگەيىن جوعارىلاتتى.

اۆتونوميالى رايوندىق ساۋدا ىستەرى مەڭگەرمەسى شەتەل ساۋداگەرلەرىنىڭ قارجى قوسىپ شارۋاشىلىق ـ ساۋدا جۇرگىزۋ ورتاسىن ىشكەرىلەي جاقسارتۋ ٴۇشىن، 21 تارماقتى سىرتقى قارجىنى ورنىقتىرۋ شاراسىن شىعارىپ، شەتەل ساۋداگەرلەرى قارجى قوسقان كاسىپورىنداردىڭ قۇرىلۋ جانە وزگەرتۋ ىستەرىن تەكسەرىپ بەكىتۋدى، ەستەلىككە الۋدى جاپپاي كۇشىنەن قالدىرىپ، قىزمەت ارنايى كەزەكشىلىگىن قۇرىپ، ٴتۇيىندى نىساندارعا ىلەسىپ قىزمەت وتەدى.

اشىق مەحانيزم ـ ٴتۇزىلىس اۆتونوميالى رايون ساتىسىندا عانا بولىپ قالعان جوق.

قاشقار ايماعى پاكيستان، تاجىكستان، قىرعىزستان ساۋدا ـ ساتتىق بايلانىس قىزمەت پۇنكتىن ۇيىمداستىرىپ، ”ٴبىر بەلدەۋ، ٴبىر جول“ (قاشقار) تالاس ـ تارتىستى شەشۋ ورتالىعىن قۇردى. قاشقاردا قۇرىلعان شىنجەن ـ قاشقار عىلىم ـ تەحنيكادا جاڭالىق اشۋعا قىزمەت وتەۋ ورتالىعىنا عىلىم ـ تەحنيكا مينيسترلىگى جاعىنان مەملەكەت دارەجەلى عىلىم ـ تەحنيكا كاسىپورىندارىن جەتىلدىرگىش، مەملەكەت دارەجەلى عىلىم ـ تەحنيكا باستاماشى دارىندىلارىنىڭ جاڭالىق اشۋ ارقىلى دەم بەرۋ ورتالىعى دەگەن ات بەرىلىپ، جۇڭگو ـ ورتا ازيا عىلىم ـ تەحنيكا سەلبەستىك ورتالىعىنىڭ جالپى تۇلعالىق ورنالاستىرۋىنا ەنگىزىلدى. بۇلار قاشقار ايماعىنىڭ حالىقارالىق سەلبەستىكتى ىشكەرىلەي ورىستەتۋىنە نەگىز قالادى.

پارتيانىڭ 18 ـ قۇرىلتايىنان بەرى رايونىمىز ٴار ٴتۇرلى اشىق نەگىزدىك قۇرىلعى، تۇعىر قۇرىلىستارىن جەدەلدەتۋمەن بىرگە، ساياساتتى سايكەستىرۋدى ۇزدىكسىز كۇشەيتىپ، ۇشتاستىرۋ مەحانيزمىن كەمەلدەندىرىپ، ساياساتتىق بايلانىستى ۇزدىكسىز تەرەڭدەتىپ، ەل ٴىشى، حالىقارا سەلبەستىكتەرىنىڭ تەرەڭدەي داموۋىن ىلگەرىلەتتى.

ەسىك اشۋ دانەكەرىن مولايتتى

بيىل 5 ـ ايدا، قاشقار اۆياتسيا شەكارا وتكەلىنىڭ بۇكىل شينجياڭداعى تۇڭعىش جەمىس ـ جيدەك، ەت، توڭازىتىلعان جاس سۋ ونىمدەرى جانە ازىقتىق سۋ جانۋارلارىن ٴبىر تۇلعالاندىرعان شەكارادان ەنگىزۋ جالپىلىق بەلگىلەنگەن باقىلاۋ ـ باسقارۋ الاڭى بەكىتۋدەن ٴوتىپ قۇرىلدى.

بۇل باقىلاۋ ـ باسقارۋ الاڭى سالىنعاننان كەيىن، شەتەلدىك جەمىس ـ جيدەك، ەت، توڭازىتىلعان جاس سۋ ونىمدەرى قاتارلى زاتتارىنىڭ يمپورتتالىپ كەدەننەن ٴوتۋ ۋاقىتى مەن وزىندىك قۇنى زور مولشەردە تومەندەپ، رايونىمىزدىڭ ٴتىپتى، ەل ىشىندەگى باسقا ولكە، رايون، قالالاردىڭ شەتەلدىك قاتىستى ونىمدەرىنە دەگەن تۇتىنۋ قاجەتىن ىشكەرىلەي قاناعاتتاندىرا الادى.

قاشقار كەدەنىنىڭ ورىنباسار باستىعى لي شين مىنالاردى ٴبىلدىردى: قاشقار ايماعى اۆياتسيا شەكارا وتكەلى، تاس جول شەكارا وتكەلى، جالپىلىق باجسىز اۋماق سياقتى كوپ ٴتۇرلى ەسىك اشۋ دانەكەرىنە يە. وسى رەت شەكارادان ەنگىزۋ جالپىلىق بەلگىلەنگەن باقىلاۋ ـ باسقارۋ الاڭى سالىنىپ ىسكە قوسىلعانىنان كەيىن، قاشقار ايماعىنىڭ ەسىك اشۋ دانەكەرلەرى يقۋاتىن ىشكەرىلەي مولايتىپ، مۇنان كەيىنگى سىرتقا باعىتتالعان ەكونوميكالىق داموۋعا نەگىز قالايدى.

قازىر رايونىمىز ۇرىمجى حالىقارالىق قۇرلىقتىق پورت رايونىن باستاماشى ەتكەن، قورعاس، قاشقار ەكونوميكالىق اشۋ رايوندارى مەن جالپىلىق باجسىز اۋماقتارى، شەكارا بويىنداعى شەكارا وتكەلدەرى بىرگە قۇرىلىپ دامىعان ەسىك اشۋ كەڭىستىك ورنالاستىرۋىن قالىپتاستىردى. 2020 ـ جىلعا دەيىن، بۇكىل شينجياڭ 4 جالپىلىق باجسىز اۋماعىن، شەكاراداعى حالىقتىڭ 4 جاڭاشا شەكارالىق بازارىن، 12 باجسىز باقىلاۋ ـ باسقارۋ الاڭىن، 29 بەلگىلەنگەن باقىلاۋ ـ باسقارۋ الاڭىن قۇردى.

كوپ جىلدىق قۇرىلىس ارقىلى ۇرىمجى حالىقارالىق قۇرلىقتىق پورت رايونىنىڭ زات جيناۋ، باقشا قۇرۋ، كاسىپ سالاسىن شوعىرلاندىرۋ دەڭگەيى ۇزدىكسىز جوعارىلاپ، كوپ ۇلگىدەگى بىرلەسىپ تاسۋ ورتالىعى، كەدەن اداقشىلىق ورتالىعى سياقتى ٴبىر توپ تىرەكتىك نىساندار سالىنىپ پايدالانىلىپ، تەمىر جول جەدەل جەتكىزۋ ورتالىعى سياقتى ٴتۇيىندى نىساندار جەدەل ىلگەرىلەتىلىپ، زەردەلى الاڭ، پۇنكت تۇعىرلارى ينتەرنەت جەلىسىندە اينالىس جاساۋ شارت ـ جاعدايىن ازىرلەپ، قۇرلىقتىق پورت تۇرىندەگى مەملەكەتتىك زات اينالىم ٴتۇيىنى جەدەل قالىپتاسۋدا.

سونىمەن بىرگە، اشۋ رايونى كەزەكتەگى ەل ىشىندەگى ەسىك اشۋ دارەجەسى ەڭ جوعارى باقشا رايون رەتىندە، ەسىك اشۋ گەنىن تابيعي ازىرلەگەن. پارتيانىڭ 18 ـ قۇرىلتايىنان بەرى رايونىمىزدىڭ باقشا رايون قۇرىلىسى دا ساپانى جوعارىلاتىپ، ونىمدىلىكتى ارتتىرىپ، جوعارى ساپالى داموۋ كەزەڭىنە ٴوتتى.

اۆتونوميالى رايوندىق ونەركاسىپ جانە ينفورماتسيالاندىرۋ مەڭگەرمەسىنىڭ باستىعى نيجات سمايىل تىلشىلىكتى قابىلداعان كەزدە مىنالاردى ٴبىلدىردى: قازىر شينجياڭنىڭ باقشا رايوندارىنىڭ جيناۋ ـ شوعىرلاندىرۋ اسەرى بىرتىندەپ كورنەكتىلەنىپ، كاسىپ سالاسى كولەمى جىل سايىن ۇلعايدى. ۇلكەن ساندى مالىمەت، بۇلتتىق ەسەپتەۋ، وزىق جابدىق جاساۋ، جاڭا ەنەرگيا، جاڭا ماتەريال سياقتى ستراتەگيالىق جاڭادان گۇلدەنگەن كاسىپ سالالارى جەدەل ىلگەرىلەپ، باقشا رايوندارىنىڭ ەل ىشىندەگى، حالىقارالىق كاسىپ سالاسى جۇمىس بولىسىنە قاتىناسۋ بۋىندارى تومەندەگى دەڭگەيدەن وزىق دەڭگەيگە قاراي جوعارىلاۋدا.

”13 ـ بەسجىلدىقتىڭ“ اياعىندا، بۇكىل رايوندا اۆتونوميالى رايون دارەجەلى، سونداي ـ اق ونان جوعارى 91 باقشا رايونى سالىندى، مۇنىڭ ىشىندە، مەملەكەت دارەجەلى باقشا رايون 23، اۆتونوميالى رايون دارەجەلى باقشا رايونى 68.

ەكونوميكا ـ ساۋدا بارىس ـ كەلىسى كوپ نەگىزدەندى

”ٴبىزدىڭ ٴبىر توپتاعى 2000 تونىنا قازاقستان ٴبيدايىمىز جولدا كەلە جاتىر“، ـ دەدى 6 ـ ايدىڭ 9 ـ كۇنى شينجياڭ كىميك ۇن كاسىبى شەكتى سەرىكتەستىگىنىڭ ۇنەملىك ىستەرگە جاۋاپتى ورىنباسار باس ديرەكتورى ۋي يۇيجۇن. يمپورت ٴبيدايدى شيكىزات ەتەتىن ازىق ـ تۇلىك مانەرلەۋ كاسىپورنى رەتىندە، ولار يمپورت ەتكەن شيكىزات قايتا قايتقان جۇڭگو ـ ەۋروپا كەزەكشى پويەزىمەن تاسىلىپ، جاقىن ماڭدا ٴۇرىمجى جالپىلىق باجسىز اۋماعىنا كىرگىزىلەدى، مانەرلەنىپ وندىرىلگەننەن كەيىن، ٴونىم قايتادان رايوننان شىعىپ بۇكىل ەلدەگى بازارلارعا ساتىلادى.

”13 ـ بەسجىلدىق“ مەزگىلىندە، اۆتونوميالى رايون 170 مەملەكەت جانە رايونىمەن ەكونوميكا ـ ساۋدا سەلبەستىگىن ورىستەتىپ، يمپورت ـ ەكسپورت ساۋدا سوماسى 703 ميلليارد 799 ميلليون يۋانعا جەتىپ، جىلدىق ارتۋى 5.7% بولدى.

سىرتقى ساۋدا ورنىقتى ارتۋدان سىرت، رايونىمىزدىڭ قوس باعىتتى قارجى قوسۋ سەلبەستىگى دە ۇزدىكسىز تەرەڭدەپ، كاسىپورىنداردىڭ سىرتقا شىعۋ اياق الىسى بارعان سايىن تياناقتى بولدى.

گرۋزياداعى شينجياڭ حۋاليڭ ونەركاسىپ ـ ساۋدا (توبى) شەكتى سەرىكتەستىگى سول جەردەگى ەڭ ۇلكەن جانە ۋاكىلدىك سيپاتقا يە جۇڭگو ساۋداگەرلەرى قارجىلاندىرعان كاسىپورىن. رايونىمىزدىڭ ”سىرتقا شىعۋداعى“ تيپتىك كاسىپورنى رەتىندە، بۇل سەرىكتەستىك 10 نەشە جىلدىق ەڭبەكتەنۋ، جەتىلدىرۋ ارقىلى گرۋزيادا ىركەس ـ تىركەس قارجى قوسىپ اعاش كەسۋ، سونداي ـ اق اعاش ماتەريالى ونىمدەرىن مانەرلەۋ، تاس ماتەريالدارى كەنىن اشۋ جانە ونى مانەرلەۋ، حۋاليڭ باجسىز ونەركاسىپ باقشا رايونى نىساندارىن قۇردى، سونىمەن قوسا گرۋزيانىڭ استاناسى تبيليسي قالاسىندا قارجى قوسىپ حۋاليڭ حالىقارالىق ەكونوميكالىق ەرەكشە رايونىن قۇردى، باسيس بانكىسىن ساتىپ الدى، ت . ب.

”13 ـ بەسجىلدىق“ مەزگىلىندە، بۇكىل رايوننىڭ ٴىس جۇزىندىك پايدالانعان شەتەل قارجىسى جيىنى ٴبىر ميلليارد 345 ميلليون دوللار بولىپ، شەتەلگە تىكەلەي قوسقان ٴىس جۇزىندىك قارجىسى 4 ميلليارد 630 ميلليون دوللار بولىپ، 50دەن استام مەملەكەت پەن رايوندى قامتىدى.

كەڭ كولەمدە دوستاسۋ، دوستار شەڭبەرىن كەڭەيتۋدىڭ ٴتاسىلى تەك ەكونوميكا ـ ساۋدا بارىس ـ كەلىسى عانا ەمەس، اماليات كورمەنىڭ جۇڭگو مەن شەتەلدىڭ اۋىس ـ كۇيىسىن، سەلبەستىگىن جەبەۋدەگى، سىرتقا ەسىك اشۋدى كەڭەيتۋدەگى ٴونىمدى جول ەكەندىگىن، كاسىپورىندى ”ەنگىزۋ“ مەن ”شىعارۋداعى“، حالىقارا، ەل ٴىشى سىندى ەكى بازاردان جانە ەكى ٴتۇرلى بايلىقتان تولىق پايدالانۋداعى، داموۋدىڭ ومىرشەڭدىك كۇشىن ارتتىرۋداعى ماڭىزدى ٴتاسىل ەكەندىگىن دالەلدەدى.

2011 ـ جىلدان بەرى، جۇڭگو — ازيا ـ ەۋروپا كورمەسى 6 كەزەك ٴساتتى وتكىزىلىپ، كوپ سالادا قوماقتى جەتىستىكتەرگە قول جەتكىزدى. اۆتونوميالى رايون تاعى شەتەلدە 19 رەت شينجياڭ شەكارا سىرتى تاۋار كورمەسىن وتكىزىپ، شينجياڭ كاسىپورىندارىنىڭ دوستىق شەڭبەرىن ونان ارى كەڭەيتتى.